

Socialiseringens följder

Sedan nu landssekreteriatet inom LO ställt sig bakom Rudolf Meidners förslag, får det anses klart att idén om löntagarfonder blir LO:s officiella linje efter kongressen i sommar. Därmed går det heller inte att undvika att frågan får en central plats i årets valrörelse.

Som vanligt när det gäller stora socialdemokratiska utspel är den uttalade målsättningen ganska diffus. Det talas i allmänna ordalag om att löntagarna måste få del i förmogenhetsstillväxten i samhället och att arbetsmiljön måste gå före vinstintresset. Som vanligt blandas också socialistiska trumpet-signaler ("det sista avgörande slaget mot den kapitalistiska blandekonomin") med lugnande ord om att Meidners förslag tills vidare bara är ett diskussionsinlägg. Detta hör till det socialdemokratiska spelets regler. Man bör inte låta sig luras av de lugnande beskedet. De många brutna löftena från ATP-stridens dagar lever fortfarande i färskt minne.

Vad som ytterst hägrar för LO och socialdemokratin är uppenbarligen ett totalt övertagande av all ekonomisk makt av betydelse. Genom att inte socialisera i formell mening, utan konfiskera det privatägda näringslivet under täckmantel av att ge delägarskap åt löntagarna, skall makten för alltid förankras hos arbetarrörelsen. Ett politiskt regimskifte några år efter Meidner kommer på det viset aldrig att kunna få någon verklig betydelse för landets utveckling. Maktövertagandet blir definitivt och totalt.

Karaktern av konfiskation och maktövertagande är inte ens hjälpligt maskerad i det meidnerska förslaget. Ty även en ytlig

analys av förslaget konsekvenser visar, att de ädla mål LO påstår sig syfta till inte har det bittersta med saken att göra.

Om Meidner hade menat allvar med sina påståenden om andel i förmogenhetsstillväxten, hade han haft utmärkta möjligheter inom ramen för sin fondkonstruktion. Men förslaget syftar uttryckligen inte till en ägandespridning utan till en total ägarkoncentration. De medborgare, som idag inte har något sparkapital, får inte ett öre ytterligare för egen del genom löntagarfonderna. De som idag lyckats bygga upp ett eget sparkapital och försökt inflationsskydda det genom att placera det i börsnoterade aktier, kommer att bli av med det kapital de har. I Sverige finns i dagens läge cirka trekvarts miljon aktiesparare. Det är inget dåligt utgångsläge för den som på allvar vill främja en ägandespridning genom andel i förmogenhetsstillväxten. Men det vill inte LO.

Men möjligheterna att påverka arbetsmiljö och villkoren för de anställdas medinflytande måste väl ändå påverkas?

Metallekonomen Per-Olof Edin har, i en artikel i Svenska Dagbladet, ansett detta vara själva huvudmotivet bakom Meidners förslag. "Vi måste låta löntagarintresset och vinstintresset byta plats i företagets makt-hierarki", skriver han. Så länge vinstintresset är den övergripande styrfunktionen, kommer människan alltid att sitta i kläm i arbetslivet.

Detta bottnar i en orimlig överskattning av vinstens betydelse som styrfaktor. Strävan efter vinst är ju bara en av många restriktioner som läggs på ett företags handlingsfrihet. Mera grundläggande – och gemensamt

för alla slag av företag, oberoende av ägarformen – är ju tvånget att handla så att verksamheten går ihop. Om man ovanpå detta grundläggande krav lägger ett krav på vinst, skärper det självfallet ytterligare fordringarna på företagsledningen. Men det ändrar inte fundamentalt villkoren för företagandet. Fortfarande måste framsteg på arbetsmiljöområdet ske i kamp med den tekniska och ekonomiska verkligheten, och den ändras inte av att det blir fackföreningarna som äger företagen.

Företagen kommer att fortsätta att leva i en konkurrenspräglad internationell miljö. Sannolikt räknar LO med att svensk industri även i framtiden kommer att ha en stark inriktning på export. Men då måste också lönsamhetskravet kvarstå. Om löntagarna i företagen skulle bevilja sig arbetsmiljöfavörer, som inte ryms inom ramen för vad ekonomisk effektivitet kräver, går landet mycket snabbt mot ekonomisk ruin.

I en öppen, exportinriktad ekonomi som den svenska måste det ekonomiska ansvaret tas någonstans. Görs det inte i företagen, måste det ske någon annanstans. Antingen får det ske genom att ägarna (fondstyrelserna) ställer lönsamhetskrav på sina företag, eller – om lättsinnet frodas också där – genom att staten tar ett ännu större ekono-

miskt ansvar. Och i ett läge då det inte längre finns något privatägt näringsliv att mjölka överskott ur, blir statens möjligheter att hålla olönsamma företag under armarna radikalt sämre än idag.

Alltså: Det gives ingen pardon. Oavsett ägarformer måste näringslivet vara lönsamt, eller åtminstone gå hjälpligt ihop. Det sätter i princip samma gränser som idag för möjligheterna att skapa bättre arbetsförhållanden, kortare arbetstid och ökat inflytande i produktionsprocessen.

Att Meidners förslag medför konfiskation utan att ge ägandespridning, och att förbättringar i löntagarens vardag inte beror av ägarförhållandena, borde i och för sig vara tillräckliga skäl för att avvisa löntagarfondsidén. Ändå är dessa skäl inte de viktigaste.

Tyngst vägande är i stället följderna för den svenska demokratin.

Ty vad blir följderna för den enskilda människan i ett samhälle där det bara finns en arbetsgivare och där denna arbetsgivare de facto är en del av statsmakten, som i sin tur permanent bärs upp av ett och samma politiska parti? Historien uppvisar inte något enda exempel på att demokrati och personlig frihet kunnat överleva i ett monolitiskt samhälle av den typ som Meidners löntagarfonder oundvikligen leder till.